

Nätverket Svenska kulturlandskap & Jordbruksverket

bjuder in till en serie föredrag om
bete och betesfrågor

via webb
februari-mars 2023

Föredragsserie i nätverket

Vi anordnar nu för andra gången en serie föredrag, att ta del av som videoföreläsningar. Vi vill i det här formatet ta upp olika frågor och problem som är angelägna att belysa och diskutera.

Förra vinterns föredragsserie, om ädellövbärande marker i sydligaste Sverige, hittar du på [den här sidan](#).

När, var, hur?

Föredragen hålls onsdagskvällar kl. 20, och pågår ungefär 25 minuter, plus frågestund 20 minuter. Ingen anmälan behövs, bara att delta via länk vid de tillfällen som passar dig. Första tillfället blir onsdag 1 februari. Videolänkar görs tillgängliga via [nätverket Svenska kulturlandskaps webbplats](#). Målgruppen är medlemmar i nätverket Svenska kulturlandskap, jordbruksföretag och andra som hanterar betesmarker och betesdjur.

Tema: bete och betesfrågor

Hur kan man lyckas med att nå de olika mål som kan finnas för bete i fasta gräsmarker? Det kan handla om djurhälsa, djurtillväxt och avkastning, markhälsa, kolinlagring, växtlighetens vitalitet och näringsinnehåll. Men också om hur man samtidigt kan gynna örter, insekter, svampar med mera, samtidigt som man beaktar kulturmiljövärden, kanske också värden för friluftsliv, med mera.

Med exempel från olika håll kommer vi att belysa frågor som:

- Hur upprätthåller man kvalitet och lönsamhet i djurhållningen, samtidigt som man uppnår andra värden?
- Vilken betydelse kan rotationsbete, eller andra sätt att flytta djuren under säsong, ha?
- Vilka typer av skötselåtgärder gynnar eller missgynnar hotade arter?
- Hur kan allt det här fungera, i olika delar av landet, i olika marker, med olika djurslag och raser?

Hoffmansänet i Sanda på Gotland

Föredrag 1 – onsdag 1 februari kl. 20.00-20.45

Betesmark och biologiskt kulturarv

Ekologi och historia i samspel

Anna Westin och Tommy Lennartsson vid Centrum för biologisk mångfald, SLU

Föredrag 2 – onsdag 8 februari kl. 20.00-20.45

Regenerativt lantbruk och betesfrågor

Ett kompletterande perspektiv

Jörgen Andersson, Nordiskt nätverk för regenerativt lantbruk

Föredrag 3 – onsdag 15 februari kl. 20.00-20.45

Bete med slåtterliknande effekt

Exempel från gårdar med nötbesättningar i Dalsland

Lars Johansson vid länsstyrelsen i Västra Götalands län & SLU

Föredrag 4 – onsdag 22 februari kl. 20.00-20.45

Strip-bete och andra sätt att arbeta

Exempel från två gårdar på gränsen mellan Småland och Östergötland

Anja och Sten Dalhög, Månsabola utanför Ödeshög

Föredrag 5 – onsdag 1 mars kl. 20.00-20.45

Fjällnära bete

Exempel från en gård i Jämtland

Emily och Magnus Olsson, Jormvattnet norr om Gäddede

Föredrag 6 – onsdag 8 mars kl. 20.00-20.45

Hur ser förutsättningarna ut framöver?

Summering och reflektioner framåt

Johan Ahnström, Jordbruksverket och Jörgen Wissman, Naturvårdsverket

Vid Indalsälven i Medelpad

Alla länkar finns även samlade på [nätverket Svenska kulturlandskaps webbplats](#).

Vilka värden har vi fått i arv i markerna?

Den traditionellt inriktade skötseln, genom generationers gång, är det som har format markerna, och lämnat dem i arv till oss, att förvalta. Hur den har sett ut har förstås varierat över tid, och det ser olika ut i olika delar av landet. Långt bak i tiden, innan 1800-talets skiftesreformer, var huvudinriktningen att hålla djuren ute från inägorna, alltså åker, äng och mindre hagar, fram tills hö och grödor var bärgade. Djuren gick då fritt, om varandra, i ostängslad utmark. Vissa djur, framför allt får och getter, fick gå där ute året om. Allt det här innebar en komplicerad variation i tid och rum, där dessutom djuren flyttades mellan olika marker på ett helt annat sätt än på de flesta håll idag.

Under 1800-talet skedde en "hag-ifiering", så att stora områden som tidigare varit ostängslade, delades in i hagar, som hörde till var sin gård. Djuren stängdes in i stället för ut. Det här genomfördes vartefter, söderifrån och norrut i landet, i olika omfattning. I mellersta Sverige utökades i stället fäbodbruket, när trycket på markerna nära gårdarna ökade. I delar av norra Sverige hände det inte alls.

I början av 1900-talet minskade behovet av ängsmark, samtidigt som fokus på utmarkens nytta för virkesproduktion blev allt starkare. De stora hagarna minskade, djuren lämnade utmarken och hölls i mindre fällor närmare bebyggelsen. Samtidigt odlades allt större ytor upp, och djuren släpptes inte dit om höstarna, utan de lämnade även åkermarken och de åkerrenar, åkerholmar och andra backar som ingick i fällorna.

Rockvallen i Härjedalen

Och hur hanterar vi det?

Idag håller vi, på de flesta håll, våra djur i vissa bestämda fållor, utökat med bete på vall. Forna tiders komplicerade rotation och variation är borta. Resultatet har ofta blivit ett specifikt betetryck i vissa marker, och inga djur alls i andra marker. Det här är något som har visat sig vara till nackdel för många natur- och kulturvärden i markerna. Många arter trivs med ett extensivt bete, som varierar i tid och rum, med tid för pauser och återhämtning. Andra nackdelar som man som brukare kan behöva hantera kan vara till exempel parasittryck och markslitage, alternativt igenväxning i obrukade delar. Som brukare kan man hamna i målkonflikter mellan djurtillväxt och hänsyn till natur- och kulturvärdena.

Samtidigt finns goda exempel på hur allt det här kan hanteras. Ofta handlar det om att reglera djurens tillgång till olika delar av markerna under säsongens gång. Man kan göra på olika sätt, och förutsättningarna i olika delar av landet varierar. Vilken inriktning en viss gård har beror förstås också på många andra saker, som på så sätt kan vara de utgångspunkter man har att jobba med.

Gårdshult i Halland

Biologiskt kulturarv

För att komma framåt i de här frågorna är det angeläget att sammanföra kunskap om kulturarv, kulturmiljöer, naturvård, jord- och skogsbruk, med mera. Begreppet biologiskt kulturarv är viktigt att lyfta fram och tillämpa. Utifrån kunskap om traditionellt brukande och hantverk kan vi lära oss mer om hur olika skötselåtgärder påverkar markerna idag, vilka följder det får och hur vi kan söka oss framåt.

Nätverket Svenska kulturlandskap

Ett viktigt mål med hela nätverket [Svenska kulturlandskap](#) är att upprätthålla kunskaperna och hålla dem levande för framtiden. Det gör vi genom att fortsätta arbeta med olika skötselåtgärder i landskapet, men också genom utbyte med varandra för ännu mera kunskapsutveckling.

Jordbruksverket

Jordbruksverket har lanserat ett program för kompetensutveckling om ängs- och betesmarker. Programmet har nationella samordnare som ska se till att, i samverkan med övriga aktörer, ta fram relevant informationsmaterial, fortbilda rådgivare och skapa bra grunder och förutsättningar för rådgivning, kurser och andra kompetensutvecklingsaktiviteter.